

БУЛКОТГанна Вікторівна
Purcanna@ukr.netк.е.н., доцент, Київський
національний економічний
університет імені Вадима
Гетьмана

УДК 657.633:658.77/78.(477)

**ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ
КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ЗА
РОЗРАХУНКАМИ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ
ТА ПІДРЯДНИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ,
УСТАНОВАХ, ОРГАНІЗАЦІЯХ УКРАЇНИ****FEATURES OF ACCOUNTING AND
ANALYSIS OF ACCOUNTS PAYABLE WITH
SUPPLIERS AND CONTRACTORS AT
ENTERPRISES, INSTITUTIONS,
ORGANIZATIONS OF UKRAINE**DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2020.4.6>**ІВАНОВА**Людмила Сергіївна
ivanova_181098@ukr.netстудентка, Київський
національний економічний
університет імені Вадима
Гетьмана**BULKOT Hanna Viktorivna** – PhD in Economics, Associate Professor, Kyiv National Economic University after Vadym Hetman**IVANOVA Liudmyla Serhiivna** – student, Kyiv National Economic University after Vadym Hetman

У статті розглянуто поняття кредиторської заборгованості, досліджено теоретичні та практичні підходи до бухгалтерського обліку та аналізу розрахунків з постачальниками та підрядниками. Розроблено рекомендації стосовно вдосконалення обліку розрахунків з контрагентами шляхом запровадження у документообіг аналітичних документів та таблиць, а також запропоновано використання додаткових рахунків для внутрішнього контролю кредиторської заборгованості. Визначені механізми ефективного аналізу для своєчасного реагування поточних зобов'язань, безперебійної роботи та надійності бізнесу.

* * *

В статье рассмотрено понятие кредиторской задолженности, исследованы теоретические и практические подходы к бухгалтерскому учету и анализу расчетов с поставщиками и подрядчиками. Разработаны рекомендации по совершенствованию учета расчетов с контрагентами путем введения в документооборот аналитических документов и таблиц, а также предложено использование дополнительных счетов для внутреннего контроля кредиторской задолженности. Определены механизмы эффективного анализа для своевременного реагирования текущих обязательств, бесперебойной работы и надежности бизнеса.

* * *

Introduction. The amount of accounts payables of an enterprise largely depends on the quality and efficiency of accounting and analysis of settlements with suppliers and contractors. It is an important component for successful cooperation and providing complete, truthful and impartial information on the financial position, company performance and cash flow of the enterprise for making management decisions.

The purpose of this paper is to find ways to improve the accounting and analysis of accounts payable with suppliers and contractors by summarizing the theoretical and practical aspects of the selected topics.

Results. One of the most important components of current liabilities is accounts payable with suppliers and contractors. As practice shows, accounting, analysis and control of payments with counterparties have so far received insufficient attention. We consider it is necessary to improve the accounting of settlements by using additional analytical accounts on terms of debt repayment. Also, the authors propose to introduce an analytical table of control and management of accounts payable, the register of documents for payment and statement of settlements with suppliers and contractors into the accounting system to facilitate the accounting and analysis of settlements. An important element of the management of liabilities to suppliers and contractors is the correct and timely analysis, which is carried out to obtain prompt and objective information on accounts payable. Therefore, it is necessary to conduct a comprehensive financial analysis of accounts payable using various indicators and methods.

Conclusion. Therefore, summarizing all of the above, we can conclude that settlements with suppliers and contractors are an important element of the economic mechanism of any enterprise. At the moment, we are all watching with attention the increased impact of the Coronavirus (COVID-19) outbreak, which has, by now, affected many countries globally, including Ukraine. There is a trend of deterioration of the financial situation of domestic enterprises. This situation is a threat to their future existence. If corporations begin to announce large defaults on payments, businesses stop working and many people lose their jobs, there will be the real catastrophe. Therefore, if businesses want to operate normally and be able to withstand external circumstances, they should reasonably manage accounts payable with suppliers and contractors to be solvent and independent at such a difficult and unstable time.

Ключові слова: постачальники, підрядники, кредиторська заборгованість, зобов'язання, методи, аналіз, оцінка, показники, облік

Ключевые слова: поставщики, подрядчики, кредиторская задолженность, обязательства, методы, анализ, оценка, показатели, учет

Keywords: suppliers, contractors, accounts payable, liabilities, methods, analysis, evaluation, indicators, accounting

ВСТУП

Здійснюючи свою виробничу діяльність, суб'єкти господарювання вступають у розрахункові відносини з іншими підприємствами, організаціями і особами, що призводить до виникнення зобов'язань перед постачальниками та підрядниками.

Обсяг кредиторської заборгованості підприємства значною мірою залежить від якості та ефективності обліку та аналізу розрахунків з постачальниками і підрядниками, що є важливою складовою для забезпечення плідної співпраці та надання повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства для прийняття управлінських рішень.

Проблеми організації, обліку, аналізу та оптимізації розрахунків із постачальниками та підрядниками висвітлено у працях багатьох науковців. Серед вітчизняних учених проблемні аспекти даної теми досліджували Л.М. Братчук, Ф.Ф. Бутинець, П.Я. Хомин, Ю.А. Верига, С.Ф. Голов, М.Ф. Огійчук, В.М. Добровський, О.М. Петрук, О.С. Гудзь, Л.К. Сук, Е.Ф. Югас та ін. Проте, не зважаючи на підвищений науковий інтерес до проблем обліку та аналізу кредиторської заборгованості та значну кількість наукових розробок у цьому напрямі, досі немає комплексного підходу до їх вирішення.

МЕТОЮ статті є пошук шляхів вдосконалення обліку та аналізу кредиторської заборгованості за розрахунками з постачальниками та підрядниками шляхом узагальнення теоретичних та оцінки практичних аспектів обраної тематики.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та теоретичною основою роботи є наукові праці вітчизняних та іноземних фахівців з обліку та аналізу кредиторської заборгованості за розрахунками з постачальниками та підрядниками. Під час написання статті використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: аналізу, синтезу, історичного та теоретичного узагальнення і порівняння – для розкриття сутності кредиторської заборгованості як економічної категорії, визначення проблем та тенденцій розвитку обліку та аналізу кредиторської заборгованості; причинно-наслідкового зв'язку та системного підходу – у вдосконаленні обліку та аналізу розрахунків з постачальниками та підрядниками; абстрактно-логічного та комплексного підходів – для формулювання теоретичних висновків та узагальнень.

Інформаційну базу дослідження становили законодавчі акти України, національні нормативні документи, що регламентують процес бухгалтерського обліку поточної кредиторської заборгованості, її юридично-правове визнання та методи оцінки, теоретичні розробки науковців, монографії, автореферати кандидатських дисертацій, посібники, збірники наукових праць, матеріали наукових конференцій, наукові фахові та періодичні видання, Інтернет-ресурси.

РЕЗУЛЬТАТИ

Для нормального функціонування всіх ланок су-

б'єкта господарювання необхідно мати достовірну інформацію про фінансовий стан підприємства. Принципи формування та обліку інформації про кредиторську заборгованість та вимоги щодо її розкриття у фінансовій звітності визначено у П(С)БО 11 «Зобов'язання» та НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Зобов'язання визнається, якщо його оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення. Кредиторська заборгованість за термінами погашення поділяється на поточну та довгострокову.

Відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» зазначено, що поточні зобов'язання – зобов'язання, які будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або повинні бути погашені протягом дванадцяти місяців починаючи з дати балансу [1, п. 4].

Однією з найбільш суттєвих складових поточних зобов'язань є заборгованість перед постачальниками та підрядниками, яка є зобов'язанням господарюючого суб'єкта перед кредиторами за отримані товарно-матеріальні цінності, основні засоби, нематеріальні активи, роботи (послуги) тощо.

Для узагальнення інформації про розрахунки підприємства з постачальниками і підрядниками використовується рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками». Заборгованість за надані послуги підрядників слід відображати на субрахунку 685 «Розрахунки з іншими кредиторами». Однак, як свідчить практика, ці рахунки не дозволяють отримувати оперативну інформацію для управління фінансово – розрахунковими операціями, оскільки не показують заборгованості за кожним договором, не характеризують поточну заборгованість, термін сплати якої ще не настав, а яка вже – прострочена.

Тож, вважаємо за необхідне вдосконалити аналітичний облік розрахунків шляхом запровадження додаткових номенклатур до рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» та субрахунку 685 «Розрахунки з іншими кредиторами» із їх поділом за термінами погашення, що наведено на рис. 1.

За рахунок наданих рекомендацій наведені аналітичні рахунки потрібно і доцільно використовувати як для фінансового планування і аналізу, так і для контролю, зокрема, для своєчасного виявлення протермінованої, сумнівної та безнадійної заборгованості.

Для правильного управління зобов'язаннями підприємства доцільно складати аналітичну таблицю кредиторської заборгованості. Проаналізувавши потреби у інформаційному забезпеченні відносно розрахункових операцій суб'єктів господарювання, виявлено, що основою даної таблиці повинні бути терміни погашення зобов'язань перед контрагентами у розрахунку за кожним постачанням чи наданням послуг, що зі свого боку наведено у табл. 1.

Для більш ретельного контролю розрахунків пропонується використовувати реєстр документів до сплати постачальникам, який наведено у табл. 2.

Рис. 1. Аналітичні рахунки для обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками [сформовано авторами]

Таблиця 1

Аналітична таблиця контролю та управління кредиторською заборгованістю перед постачальниками та підрядниками [сформовано авторами на основі [2]]

№	Постачальник	Номер первинного документу	Дата первинного документу	Назва товару чи послуги	Кредиторська заборгованість перед постачальниками та підрядниками									
					Сума всього, грн.	у т. ч. за термінами погашення, грн.			з неї прострочена			Сума, грн	Причини виникнення	Вжиті заходи
						Термін прострочення, міс.			Сума, грн	Причини виникнення	Вжиті заходи			
						до 3 міс.	від 3 до 6 міс.	від 6 до 12 міс.						
1	ТОВ «Аргус»	№324/19	12.07.2019	Охоронні послуги	4675,00	1000,00	3675,00	-	2 міс.	-	-	1356,00	Відсутність коштів на рахунок	Взяття кредиту в банку
...														

Таблиця 2

Реєстр документів підприємства до сплати постачальникам [сформовано авторами на основі [3]]

№	Постачальник	Номер первинного документу	Сума заборгованості, грн.	Кінцевий термін оплати	Фактична дата оплати	Фактична сума оплати, грн.	Сальдо, грн.
	Назва товару чи послуги	Дата первинного документу					
1	ТОВ «Аргус»	№324/19	4675,00	12.10.2019	17.09.2019	1000,00	-
	Охоронні послуги	12.07.2019		12.01.2020	03.11.2019	2319,00	1356,00
...							

Використання даної таблиці та реєстру дозволить вітчизняним підприємствам чітко дотримуватися встановлених у договорах строків постачання товарно-матеріальних цінностей (виконання робіт), покращить платіжну дисципліну, знизить ризики прострочення розрахунків та дасть змогу отримувати правдиву та своєчасну інформацію стосовно стану кредиторської заборгованості перед постачальниками та підрядниками для прийняття подальших рішень.

Також для полегшення обліку та аналізу розрахунків пропонується впровадити в облікову систему відомість 3.3 аналітичного обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками, за допомогою якого будуть групуватися всі операції у розрізі кожного контрагента.

Ведення цієї відомості дасть змогу спеціалісту, що відповідає за правильність та своєчасність розрахунків, щодня правильно планувати платіжний баланс і здійснювати своєчасне погашення кредиторської заборгованості [4, с. 182].

Слід наголосити, що важливим елементом управління зобов'язаннями перед постачальниками та підрядниками є аналіз, що здійснюється з метою отримання оперативної та об'єктивної інформації про стан кредиторської заборгованості, яка формується у системі бухгалтерського обліку.

Таким чином, методологія аналізу кредиторської заборгованості призначена для забезпечення управління фінансовим станом підприємства та оцінки його ділових партнерів в умовах ринкової економіки. Оскільки кредиторська заборгованість є показником, що впливає на економічну стійкість, вчені розглядають різні методики її аналізу. Наприклад, такі автори, як В.М. Івахненко, Є.В. Мних, П.Я. Попович, Г.В. Савицька, Т.П. Карлін, А.Р. Маклін використовують одразу декілька класичних методів аналізу кредиторської заборгованості. Основними з них є: методи горизонтального аналізу, за допомогою яких визначаються абсолютні та відносні зміни величин різних статей звітності за попередній та звітний період; методи вертикального аналізу, за допомогою яких дані бухгалтерської звітності стосовно кредиторської заборгованості структуруються за елементами; аналіз відносних показників та коефіцієнтів, за допомогою якого відбувається оцінка показників ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості та ділової активності, рентабельності; трендовий аналіз, який базується на складанні тренда поведінки кредиторської заборгованості у певній часовій динаміці; метод фінансових коефіцієнтів, який застосовується для розрахунку рівня і динаміки відносних показників фінансового стану; факторний аналіз, який характеризується оцінкою кредиторської заборгованості і фінансових результатів діяльності підприємства щодо впливу певних факторів (як зовнішнього характеру, так і внутрішніх); прогнозний аналіз, який використовується для цілей визначення можливих значень балансових показників (кредиторської заборгованості) у майбутньому [5, с. 110].

Отже, використання зазначених методів у сукупності дасть можливість детально проаналізувати стан кредиторської заборгованості, ліквідність та фінансову стійкість підприємства. Виявлені у ході такого

аналізу проблеми формування кредиторської заборгованості дозволять виробити оптимальний шлях відносно їх вирішення, що позитивно позначиться на системі управління загалом та обліку і контролю кредиторської заборгованості підприємства зокрема. Розглянувши велику кількість економічних показників для проведення аналізу кредиторської заборгованості за розрахунками з постачальниками та підрядниками, автори даного дослідження пропонують акцентувати увагу на найбільш вживані серед сучасних економістів коефіцієнти, що представлені на рис. 2.

Ми вважаємо, що використання наведених показників допоможе керівникам підприємств різносторонньо досліджувати обсяг своєї кредиторської заборгованості, що, на жаль, на даний момент у більшості випадків ігнорується. Це дасть змогу покращити стан розрахунків з постачальниками та підрядниками, адже суб'єктам господарювання слід постійно стежити за розміром своїх зобов'язань, адже їхні відхилення можуть створювати загрозу фінансової стійкості підприємства і сприяти залученню додаткових засобів, або навпаки призвести до неплатоспроможності. Саме тому необхідно проводити комплексний фінансовий аналіз кредиторської заборгованості за переліченими коефіцієнтами, що дозволить вчасно оптимізувати її величину.

ВИСНОВКИ

Отже, узагальнюючи все вищевикладене, можна зробити висновок, що розрахунки з постачальниками і підрядниками є важливим елементом складного механізму будь-якого підприємства. Кредиторська заборгованість дає змогу підприємству тимчасово користуватися запозиченими коштами, але з іншого боку зменшує показники платоспроможності й ліквідності. Таким чином, для покращення обліку розрахунків підприємства особливу увагу доцільно звернути на такі запропоновані нововведення: вести облік із застосуванням аналітичних рахунків до рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками» та субрахунку 685 «Розрахунки з іншими кредиторами», які відображатимуть відстрочену та прострочену заборгованість, а також зобов'язання за майбутніми розрахунками та суми до сплати контрагентам, що дозволить контролювати строки її погашення та буде позитивно впливати на фінансовий стан підприємства; впровадити в облікову систему такий аналітичний документ, як «Відомості розрахунків із постачальниками (підрядниками)», у якому будуть відображатися всі операції в розрізі кожного контрагента; для підвищення контролю за обліком зобов'язань на підприємстві слід використовувати аналітичну таблицю та реєстр документів підприємства до сплати постачальникам, які дадуть змогу контролювати кредиторську заборгованість за кожним постачальником і підрядником та терміни її погашення чи прострочення; проводити постійний аналіз кредиторської заборгованості згідно з самостійно обраною методикою та запропонованими показниками, результати чого дадуть можливість визначити всі відхилення у структурі заборгованості, розробити необхідні заходи стосовно її регулювання та прийняти виважене управлінське рішення для досягнення стратегічних цілей.

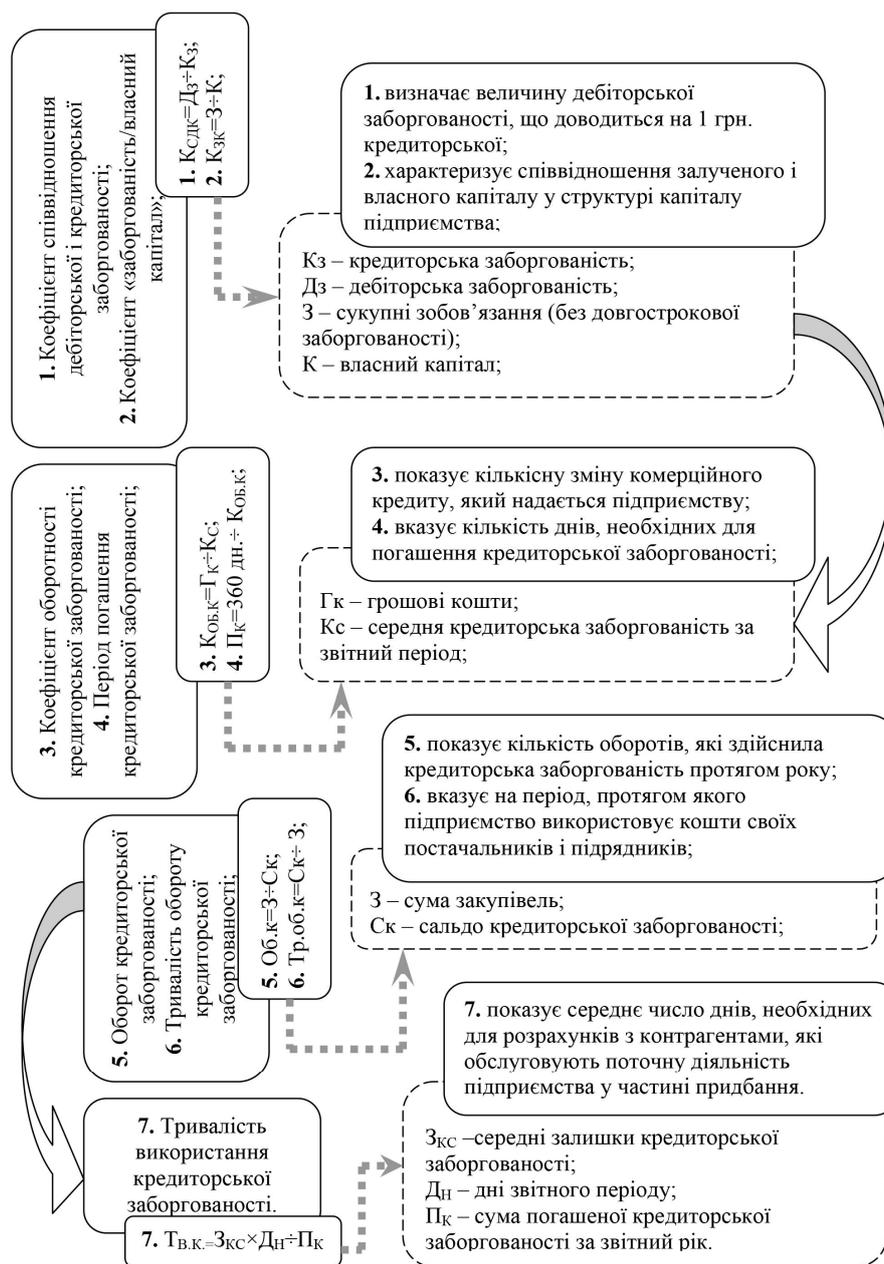

Рис. 2. Систематизований перелік показників для проведення аналізу кредиторської заборгованості [сформовано авторами на основі [6]]

Використання цих нововведень буде сприяти зміцненню договірної і розрахункової дисципліни, виконанню зобов'язань із поставок продукції у заданому асортименті та якості, підвищенню відповідальності за дотримання платіжної дисципліни, скороченню дебіторської та кредиторської заборгованості, прискоренню оборотності обігових коштів, а тому покращенню фінансового стану підприємства, збільшенню темпів виробництва та конкурентоспроможності.

Не будемо приховувати, що спалах коронавірусу став серйозним викликом та ударом як для світової економіки, так і для України зокрема. На даний момент спостерігається тенденція до погіршення фінансового стану вітчизняних підприємств, що є загрозою для їхнього подальшого існування. Суб'єкти господарювання не були готові до настільки потужної економічної кризи, що спалахнула на сучасній арені бізнесу. Але справжня катастрофа почнеться, коли

корпорації почнуть масово оголошувати дефолти за виплатами, організації будуть закриватися, рівень безробіття зростатиме. Тож для того, щоб триматися на плаву та бути спроможними протистояти тим обставинам, що склалися довкола нас, необхідно якомога ретельніше управляти кредиторською заборгованістю за розрахунками з постачальниками та підрядниками, аби бути платоспроможними та незалежними у такий досить складний та нестабільний час.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання»: наказ Міністерства фінансів України від 31.01.2000 р. № 20. Дата оновлення: 29.10.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00>

2. Владика О.Є. Шляхи вдосконалення обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками. Молодий вчений. 2016. № 12.1. С. 677-681. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_12.1_161

3. Ревизюк І.М., Калюга Є.В. Удосконалення обліку розрахунків з постачальниками. *Економічні науки*. 2013. № 10 (4). С. 185-190.

4. Коновалова К.Т., Макарова А.С. Удосконалення обліку кредиторської заборгованості та методи управління нею. *Причорноморські економічні студії. Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика*. 2018. № 34. С. 181-184.

5. Кусик Н.Л., Шатковська М.С. Управління кредиторською заборгованістю підприємства: обліково-аналітичний аспект. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2019. Т. 18. № 2 (42). С. 105-117.

6. Ступницька Т.М., Маркова Т.Д., Бамбуляк І.М., Кулік Н.М. Кредиторська заборгованість підприємства: оцінка та механізми управління. *Економіка харчової промисловості*. 2018. Т. 10. № 4. С. 66-78.

References

1. On approval of Regulation (standard) of accounting 11 «Obligations»: Order of the Ministry of Finances of Ukraine dated 31.01.2000 p. № 20. Date of update: 29.10.2019. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00> (in Ukrainian).

2. Vladyka O.Y. Ways to improve accounting for payments with suppliers and contractors. *Young scientist*. 2016. № 12.1. pp. 677-681. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_12.1_161 (in Ukrainian).

3. Revyziuk I.M., Kaliuha Y.V. Improvement of accounting of payments with suppliers. *Economic sciences*. 2013. № 10 (4). pp. 185-190. (in Ukrainian).

4. Konovalova K.T., Makarova A.S. Improvement of accounting of accounts payable and methods of its management. *Black Sea Economic Studies. Demography, labor economics, social economy and politics*. 2018. № 34. pp. 181-184. (in Ukrainian).

5. Kusyk N.L., Shatkovskaya M.S. Management of accounts payable of the enterprise: accounting and analytical aspect. *Market economics: modern theory and practice of management*. 2019. Vol. 18. № 2 (42). pp. 105-117. (in Ukrainian).

6. Stupnytska T.M., Markova T.D., Bambuliak I.M., Kulik N.M. Enterprise Accounts Payable: assessment and management mechanisms. *Economics of the food industry*. 2018. Vol. 10. № 4. pp. 66-78. (in Ukrainian).